

Vad trodde Nya testamentets författare att de skrev?

Apostlagärningarna talar om hur "Guds ord hade framgång och antalet lärjungar växte kraftigt" (6:7). Det görs nästan som om det rörde sig om en idrottsförening eller näringsverksamhet. På den tiden var det i första hand i "Skrifterna" som Guds ord stod att finna. Men Lukas förmedlar i Apostlagärningarna uppfattningen att Guds ord var närvarande i apostlarnas muntliga framställning av evangeliet om Jesus Kristus. Vad hände då när apostlarna skrev ned sin predikan? Kunde resultatet i skriven form också betraktas som Guds ord? Det är vad Magnus Magnusson, Toresjö, diskuterar i denna artikel baserad på en längre avhandling i ämnet.

Frågan vi ska ställa oss i denna artikel är: Vad trodde Nya testamentets författare att de skrev för sorts text?

INGEN TILLFÄLLIGHET

Den allmänna konsensus i forskarvärlden är att Nya testamentet till stor del är s.k. tillfällighetsskrifter, som endast senare fick den auktoritet som de nu har i den kristna kyrkan. I alla fall inom exegetiken är så fallet. Men det finns de forskare som börjat utmana denna konsensus. Visst är det så att t.ex. Paulus brev till en del är tillfällighetsskrifter. De är skrivna till en viss församling och en viss historisk situation och kontext. Men, är det det enda vi kan säga? Vi låter

Hugo Odeberg, som här representerar en minoritet bland forskarna, leda oss in i vårt studium med dessa ord:

"Man vet med sig i den urkristna församlingen även i apostlarnas tillfällighetsskrifter äga något, som i giltighet och tillkomst-sätt är jämförbart med GT. De apostoliska Skrifterna är på Kristi uppdrag av Anden givna fortsättningar på GT. De bildar tillsammans med de gammaltestamentliga Skrifterna en enhet av heliga Skrifter".¹

Detta kan såklart sägas, men finns det be-lägg?²

BEGYNNELSEN OM JESUS KRISTUS: MATTEUS TAR

VID DÄR GAMLA TESTAMENTET SLUTAR

Aposteln Matteus börjar sitt evangelium med att på flera sätt anknyta till Gamla testamen-tet. Redan i första versen avslöjar Matteus sitt syfte, när han skriver på "bibliska" – och därmed ger uttryck för "skrift"-status. För att detta skall bli tydligt så får vi utifrån grund-texten översätta: "Detta är begynnelsens bok om Jesus Kristus" (Matt. 1:1). Matteus an-knyter här medvetet till 1 Mosebokens för-sta ord: "I begynnelsen". Utan tvekan skulle denna inledning, för en judisk läsare/hörare,

*Matteus kunde göra och skriva på detta sätt på grund
av att han var apostel, utsänd att tala och agera i sin
Herre Jesu namn och med hans auktoritet.*

leda tankarna till 1 Mosebok (Genesis) 1:1. Vid den tiden då Matteus skriver hade nämligen GT:s första bok i den grekiska översättningen fått titeln "Genesis".

Denna effekt borde ha fått samma verkan för läsare som början av Johannesevangeliet, som är så tydlig även i befintliga svenska översättningar: "I begynnelsen var Ordet..." (Joh. 1:1). Uppfyllelsen av Skrifterna, som är ett välkänt tema hos Matteus, börjar redan här. I och med Jesus Kristus sker en ny "skapelse". Matteus "bibliska" intention och anspråk lyser således igenom när han på detta sätt låter sitt evangeliums inledning anknyta till 1 Moseboks början och medvetet placerar sin text i samma kategori som Gamla testamentets böcker.

Matteusevangeliets inledning fortsätter med en mycket biblisk företeelse – en släktavla, alltså en fortsättning på den gammaltestamentliga och bibliska historien.

MATTEUS SKRIVER SLÄKTKRÖNIKA LIKT MOSES

Men det finns mer att säga om inledningen till Matteus evangelium. Vi översatte den första versen så här: "Detta är begynnelsens bok om Jesus Kristus". Men det finns ytterligare en anknytning till Gamla testamentet via den släktavla som följer efter inledningen. Även denna koppling finns i första versen, och för att få fram den översätter vi: "Detta är boken om Jesu Kristi släktavla". Denna språkliga konstruktion återfinns ordagrant i den grekiska översättningen av Gamla testamentet. Vi ser det tydligast i Adams släktavla i 1 Mos. 5:1: "Detta är boken om Adams släktavla." Matteus formulering är identisk med denna.

I 1 Mos. 5:1 poängteras också *det skrivna*. Det är en *bok* med släktheregister och historia – i detta fall Adams. Frasen som inleder en släktavla finns på tio ställen i 1 Mosebok

och utgör en ryggrad i Moses berättande.³ Det är en så kallad *toledoth* (hebreiska) som introducerar ett släktheregister eller ett berättande avsnitt.⁴

Tydligt är att Matteus, historiskt sett, inte gärna kan ha varit omedveten om den auktoritet han gör anspråk på genom att använda formuleringar som ger uttryck för att han skriver en fortsättning på den bibliska historien och på Israels heliga skrifter.

Matteus använder också metoden att låta text som redan var accepterad som helig skrift (Gamla testamentet) ”låna” auktoritet till vad som, ännu när Matteus skrev, får betraktas som ”ännu-icke” skrift.

Välkänd är också Matteus uppfyllelsecitater, som visar hur Jesus ständigt infriar Gamla testamentets ord och löften.⁵

Matteus kunde göra och skriva på detta sätt på grund av att han var apostel, utsänd att tala och agera i sin Herre Jesu namn och med hans auktoritet. ”Den som tar emot er tar emot mig, och den som tar emot mig tar emot honom som sänder mig” (Matt. 10:40). Vi har också ordet från Herren, som om kommande förföljelsetider säger till apostlarna att de inte skall vara oroliga för vad de ska säga: ”Det kommer att ges åt er i den stunden, och då är det inte ni som talar, utan er Faders Ande som talar genom er” (Matt. 10:19b–20).

Matteus förde samman Gamla testamentet med de nya auktoritativa Jesus-orden i sitt skrivande, som en befullmäktigad förmedlare och skribent, utrustad med Kristi apostoliska auktoritet. Matteus var ett ögonvittne och en skriftlärare som, för att citera honom själv, ”ur sitt förråd hämtar fram både *nytt* och *gammalt*” (Matt. 13:52b, min kurs.).

UPPENBARELSEBOKEN: UPPENBARELSE I SKRIFT

Vi ska även göra några korta nedslag i Bibelns sista bok, som faktiskt är en utomordentligt passande avslutning på Den heliga skrift i stort.

Uppenbarelseboken är den bok i Nya testamentet som tydligast, hävdar sin auktoritet som helig Skrift.

”Detta är Jesu Kristi uppenbarelse, som Gud gav honom för att visa sina tjänare vad som snart måste ske. Han sände sin ängel och gjorde det känt för sin tjänare Johannes, som har vittnat om Guds ord och Jesu Kristi vittnesbörd, allt vad han själv har sett. Salig den som läser upp och saliga de som lyssnar till profetians ord och tar vara på det som står skrivet i den, ty tiden är nära” (Upp. 1:1–3).

Här ser vi en uppenbarelsekedja: Från Gud till Kristus via Ängeln och Johannes till Skrift. Det är inte primärt Johannes uppenbarelse, utan Guds, Sonens, Faderns och Andens.

Bara det första kapitlets första tjugo verser innehåller undervisning om Treenigheten, försoningen genom Jesu blod, och Jesu återkomst.

De ovan citerade tre inledande verserna påminner om hur Johannes själv i sitt evangelium skriver om tecken ”nedskrivna i denna bok”.⁶ Här finner vi också bokens syfte och bemyndigandet av aposteln från Herren själv.

Johannes blir inte beordrad att föra fram någon mystisk gnostisk *muntlig* tradition till de sju församlingarna. Nej, när han hör den Uppståndnes röst säger han: ”Skriv ner i en bokrulle vad du ser och skicka den till de sju församlingarna ...” (1:11).

I en sökning jag gjorde gällande ordet ”skriv”, i just denna verbform, som är ett imperativ, fann jag att det förekommer tolv

gångar i Uppenbarelsesboken, men bara vid två (!) tillfällen i resten av NT. Stämmer det så säger det något om vikten av det skrivna och bokrullens (Uppenbarelsesbokens) betydelse. Johannes kallas av Kristus i all hans himmelska härlighet. Det påminner om profeten Jesajas kallelse i Gamla testamentet, eller om profeten Hesekiels kallelse, när denne ser Herrens härlighet i en gestalt liknande en människas. Precis som Hesekiel får Johannes också senare (i kap. 10) äta en bokrulle och internalisera det profetiska budskapet.

Det är ett av många exempel på hur Uppenbarelsesboken är knuten till Gamla testamentet. Anspelningarna på GT finns överallt. Men Johannes får den direkta befallningen av Kristus att *skriva* i en bokrulle – inte senare, inte via någon sekreterare som de gammaltestamentliga profeterna – utan genom att direkt sätta ”pennan till pappret”.

Att boken skulle ”läsas upp” visar att det är fråga om ett gudstjänstsammanhang och att boken är att anse som helig skrift på samma sätt som Paulus brev är det.

NÄR HERREN SÄTTER PUNKT, SÄTTER SKRIFTEN PUNKT

Något som de flesta av oss kommer ihåg från skolan är när läraren med utropstecken skrev på tavlan ”Låt stå!”. Då visste man att det var viktig information som inte fick suddas ut eller ändras. På samma sätt är det när himmelens och jordens Skapare sätter punkt för sin skrivna uppenbarelse.

När Kristus, Anden och Johannes skall sätta punkt kommer ett gudomligt ”Låt stå!”, som också avgör en människas eviga väl.

”För alla som hör profetians ord i denna bok betyder jag: Om någon lägger något till dessa ord, ska Gud lägga på honom de

plågor som beskrivs i denna bok. Och om någon tar bort något från orden i denna profetias bok, ska Gud ta ifrån honom hans del i livets träd och i den heliga staden som beskrivs i denna bok. Han som betygar detta säger: ”Ja, jag kommer snart.” Amen, kom Herre Jesus! Herren Jesu nåd vare med er alla” (Upp. 22: 18–21).

Den gammaltestamentliga bakgrunden till detta gudomliga ”Låt stå!” finner vi i 5 Mosebok. ”Och nu Israel, lyssna till de stadgar och föreskrifter som jag vill lära er att följa, för att ni ska leva och komma in i och ta i besittning det land som Herren, era fäders Gud, vill ge er. Ni ska inte lägga något till det som jag befäller er och inte ta något därifrån utan hålla Herren er Guds bud som jag ger er” (5 Mos. 4:1–2).⁷

Denna varning går alltså ut till alla som läser, eller får bokens ord upplästa för sig. Hörandet är väsentligt i Upp. ”Hör vad Anden säger till församlingarna!” Detta var extra starkt för de första mottagarna då man alltid läste högt. Att läsa var att höra.

Inget undantag ges av författaren. Kom ihåg att vi i de första verserna hörde att ”Salig den som läser upp och saliga de som lyssnar till profetians ord och tar vara på det som står skrivet i den, ty tiden är nära” (Upp. 1:3). Johannes bok skall alltså läsas, höras och bevaras.

Därmed finner vi också ett s.k. *inclusio*, dvs. en inramning, mellan de första verserna och de sista i boken.

Starkare kan väl inte Johannes poängtera att han skriver en text som han menar har gudomlig auktoritet och som *de facto* mottagits som sådan av kyrkan.

Genom hela boken hörs uppmaningen att hålla buden eller orden i denna profetia,

Låt stå!

som till exempel i: ”Kom därför ihåg vad du har tagit emot och hört, håll fast vi det och vänd om” (3:3).⁸

Eller om vi så vill; Bibeln slutar med en tydlig varning och uppmuntran till lag och evangelium, liv och salighet. Herren skriver liksom med sitt finger som på stentavlorna en gång: ”Låt stå!”

PAULUS BREV

Till sist skall vi göra några nedslag i Paulus brev. Hela förutsättningen för Paulus auktoritet är det faktum att han är en Kristi apostel. Trots att han inte uppfyllde kravet på att vara ett ögonvittne till Jesu uppståndelse (Apg. 1:21), blev han särskilt kallad av den uppståndne Jesus Kristus.⁹ När han i Galaterbrevet behöver försvara sitt apostoliska ämbete understryker han att han är en ”apostel utsänd inte av människor eller genom någon människa utan av Jesus Kristus och Gud Fadern som uppväckte honom från de döda” (Gal. 1:1). Vad Paulus således undervisar om, oavsett om det är personligen eller via brev, sker det med Kristi auktoritet och på hans vägnar.

Kristi evangelium är detsamma som det Paulus predikat och gett vidare till galaterna. ”Men även om vi själva eller en ängel från himlen skulle ge er ett annat evangelium än det vi predikat, så ska han vara under förbannelse” (Gal. 1:8).

Att Kristi evangelium är identiskt med Paulus undervisning gör han klart för dem när han skriver: ”Jag vill göra klart för er, bröder, att evangeliet som jag har predikat inte kommer från människor. Jag har inte fått det eller lärt mig det av någon människa, utan genom en uppenbarelse från Jesus Kristus” (Gal. 1:11–12).

Att Paulus också tagit emot apostolisk tradition från apostlarna, inte minst från Petrus, vet vi (Gal. 1:18). Här gör han dock gällande att kallelsen till apostel inte kom från någon annan än Jesus själv och därmed har hans auktoritet. Enbart det faktum som vi mötte i Gal. 1:8, att Paulus menar sig ha rätt att lägga irrlärare under förbannelse och att detta blivit honom givet genom en uppenbarelse från Kristus (Gal. 1:12), visar tydligt vilka anspråk han har med sin undervisning och i sina brev. Kristus har kallat och sänt ut honom som hedningarnas apostel. Hans brev är bärare av samma auktoritet som om han varit där personligen och därmed är Paulus ord, Guds ord.

Detta uttrycker han tydligast i 1 Tessalonikerbrevet 2:13: ”Därför tackar vi alltid Gud för att ni tog emot Guds ord som vi predikade och tog det till er, inte som människors ord utan så som det verkligen är: Guds ord som är verksamt i er som tror.”

Samma mönster ser vi i 1 Korintierbrevet 2:12–13. Paulus försvarar åter sitt ämbete som apostel och sin auktoritet med orden: ”Men vi har inte fått världens ande utan Anden som är från Gud, för att vi ska veta vad vi fått av Gud. Det förkunnar vi också, inte med ord som mänsklig visdom lär oss utan med ord som Anden lär oss, när vi förklarar andliga ting med andliga ord” (1 Kor. 2:12–13).

Så har vi till sist det kända stället i samma brev där Paulus skriver: ”Var det kanske från er som Guds ord gick ut? Eller var det bara till er det kom? Om någon tror sig vara profet eller andlig, ska han inse att det jag skriver till er är Herrens bud. Om någon inte erkänner detta, är han själv inte erkänd” (1 Kor. 14:36–38). Här noterar vi först hur Paulus understryker att det han skriver till församlingen är Herrens bud. Texten med

*Kristi
evangelium
är identiskt
med Paulus
undervisning.*

aposteln ord innehar den största auktoritet och överträffar alla andra auktoriteter i Korint. Paulus skrivna ord är Guds ord. Frågan om ”Herrens bud” är Paulus egna ord – och det är genom sin apostoliska auktoritet som han uttalar ett ”Så säger Herren”, eller om det rör sig om ett faktiskt Jesus-ord, som inte återfinns i något evangelium – behöver vi inte reda ut här. Oavsett vilken tolkning vi gör tar det inte bort faktum att den text som Paulus skriver, enligt honom själv, skall mottagas som Herren bud.

Det är alltså ställt bortom allt tvivel att Paulus i sina ”tillfällighetsskrifter” menar sig äga ett apostoliskt mandat från Herren Jesus att tala och skriva på hans vägnar och att Paulus ord är Guds ord. Därför är det inte konstigt att Petrus i sitt andra brev jämställer Paulus brev med de gamltestamentliga skrifterna.¹⁰

SAMMANFATTNING

Apostlarna skriver Guds Ord. De återger Jesu ord och gärningar och de vet vems ord de med Andens bistånd noggrant och historiskt skriver ner, bevarar och arrangerar. De vet på vems uppdrag och mandat och med vems auktoritet de skriver.

Dessa, det nya förbundets Skrifter, kopieras noggrant genom århundraden och utgör den bäst bevarade antika text mänskligheten besitter. Herren har vakat över sitt Ord, det som skulle utgå ifrån Jerusalem.

Det som den unga kyrkan från första stund tar emot är apostolisk helig skrift och tidigt vet man historiskt att det är ”äkta vara”. Så bevaras Guds Ord genom årtusendena. Reformationen återupptäcker Bibeln på grundspråken och översätter till folkspråken. Resultatet kan kallas en bibelväckelse med en sann reformation, dvs. ett sant ”återformande”, tillbaka till den bibliska och fornkyrkliga formen.

Så en kristen kan öppna sin Bibel i förvisningen om att Herren har vakat över sitt Ord och att aposteln Paulus ord också är Guds ord till oss.

”Allt som har skrivits tidigare är skrivet till vår undervisning, för att vi skall bevara vårt hopp, genom den uthållighet och tröst som Skrifterna ger” (Rom. 15:4).

Magnus Magnusson

Präst i Torestorp

1. Hugo Odeberg, *Skriftens Studium, Inspiration och Auktoritet* 2 uppl. (Stockholm: EFS-förlaget, 1970), s. 47.
2. Det är givet att allt inte kan sägas i en artikel, utan vi får nöja oss med de stora dragen i vår frågeställning. Till stor del bygger denna artikel på min S.T.M. uppsats: Magnus Magnusson, *As with the Other Scriptures: Divine Authority in Relation to the New Testament as Holy Scripture*. Opublicerad S.T.M.-thesis, Concordia Theological Seminary, Fort Wayne, IN, USA, 2023.
3. 1 Mos. 6:9; 10:1; 11:10, 27; 25:12, 19; 36:1 (9) och 37:2.
4. Det finns forskare som menar att *toledoth* snarare avslutar en sektion och fungerar som ett slags fotnot.
5. Matteus evangelium innehåller 10–14 st uppfyllesecitat.
6. Joh. 20:30–31
7. Jfr. 5 Mos. 12:32; 29:19–21
8. Uppmaningen förekommer på flera ställen i boken, såsom i: 1:3 ”... tar vara på det som står skrivet”.

- 2:26: ”Den som segrar och *håller fast* ... till slutet”.
- 12:17: ”dem som lyder Guds bud och *håller fast* vid Jesu vittnesbörd”.
- 14:12: ”Här visar sig de heligas uthållighet: de *håller fast* vid Guds bud och tron på Jesus”.
- 22:7: ”Och se, jag kommer snart. Salig den som *håller fast* vid profetians ord i denna bok”.
- 22:9: ”Jag är bara en medtjänare ... till dem som *håller fast* vid orden i denna bok”.
9. Jfr. dock Paulus ord till korintierna: ”Allra sist visade han sig också för mig” (1 Kor. 15:8).
10. ”Så har också vår älskade broder Paulus skrivit till er efter den vishet som han har fått, och så gör han i alla sina brev när han talar om detta. I hans brev finns en del som är svårt att förstå och som okunniga och ostadiga människor förvränger till sitt eget fördärv, något som också sker med de övriga Skrifterna” (2 Petr. 3:15–16).